

PRODUCENTI POHLADNÍC TATIER Z ÚZEMIA SLOVENSKA V ROKOCH 1919–1950

Ján Gašpar

Pohľadnice Tatier z ich južnej (uhorskej) strany až do rozpadu monarchie v roku 1918 boli takmer výlučne neslovenských tvorcov – nakladateľov, vydavateľov a výrobcov. Aj keď pôsobili na území dnešného Slovenska boli predovšetkým maďarského, židovského a nemeckého pôvodu. Bolo zistené, že na území Slovenska od roku 1888 do roku 1918 pôsobilo 71 producentov tatranských pohľadníc, pričom iba dvoch môžeme pokladať za slovenských. Okrem toho sa na pohľadniciach Tatier z ich južnej strany podieľali aj producenti z dolného Maďarska, rakúskej časti monarchie (Čechy, Sliezske, Halič), ale aj z Nemecka, Chorvátska, Anglicka a USA.

Prvým slovenským producentom bol **Pavol Socháň** (1862–1941) z Martina, etnograf, zberateľ ľudových motívov a fotograf. Fotografické skúsenosti získal v rokoch 1886–1891 v Prahe u známeho fotografa Jindřicha Eckerta, ale už od roku 1889 fotil slovenské ľudové motívy, ktoré o 10 rokov neskôr začal vydávať aj na pohľadniciach. Z Tatier vydal pohľadnice zo Štrbského Plesa a jeho okolia ako aj vzácne snímky z Košicko-bohumínskej železnice. V rokoch 1904–1913 vydal z Tatier viacero miestopisných pohľadníc a etnografické série pohľadníc „Slovenské kraje“ (1904), „Slovenské kroje“ a „Slovenské chalupy“ (do 1914), ktoré obsahovali aj tatranské motívy.

Druhým bol kníhkupec z Ružomberka **Alexander Klimáček** (1885–1918), ktorý v roku 1912 vydal dve série pohľadníc zo západnej časti Tatier a Chočských vrchov. Ich výrobcom bola známa firma Stengel z Drážďan. Popisy obrázkov u oboch vydavateľov boli buď v slovenčine alebo v maďarčine. Na haličskej strane sa tvorbe tatranských pohľadníc venovali takmer výlučne nakladatelia, vydavatelia a výrobcovia poľského pôvodu.

Až geopolitické zmeny po roku 1918 umožnili na južnej strane Tatier vydávanie pohľadníc aj slovenským a tu žijúcim českým producentom. Išlo hlavne o fotografy, kníhkupcov, majiteľov drogérií a obchodov s fotopotrebami, majiteľov penziónov a liečební ale aj firmy, ktorých hlavnou náplňou činnosti bola tvorba pohľadníc. V menšej miere existovali na Slovensku naďalej aj nemeckí a maďarskí producenti (Turistik und Alpinismus, Sanatorium dr. Guhr, Tatra Fotoglob, Földes Samu, Bányász Géza, Alexander

Bresel, Michael Szabó, Divald Lajos (DKFE), Sanatorium dr. Müller, Emil Dietz, Károlyi Rudolf, Emil Schmidt a iní). Zatiaľ je zistené, že v rokoch 1919–1950 sa na produkcii pohľadníc Západných, Vysokých a Belianskych Tatier podieľalo minimálne 175 nakladateľov, vydavateľov a výrobcov z 56 lokalít na Slovensku, okrem toho aj niekoľko producentov z Česka, Nemecka, Maďarska a bývalej Podkarpatskej Rusi. Na ich tvorbe sa svojimi snímkami zúčastnilo aj 144 identifikovaných fotografov. Pohľadnice boli vyrobené svetlotlačou, hĺbkotlačou, kníhtlačou, bromografickou cestou (tzv. fotopohľadnice) a ich rôznymi variantmi. Uvediem na tomto mieste 27 najvýznamnejších slovenských producentov pohľadníc Tatier (nakladatelia, vydavatelia, výrobcovia) pôsobiacich v rokoch 1919–1950.

Medzi prvých producentov pohľadníc od roku 1919 patril majiteľ bazáru na Štrbskom Plese **Ján Ossko** z Liptovského Mikuláša. Do roku 1930 vydal 9 sérií tlačенých pohľadníc a 4 série fotopohľadníc. Najlepšiu kvalitu dosahovala jeho prvá séria zhotovená hnedou, modrou a zelenou svetlotlačou. Výrobcami jeho pohľadníc boli pražské reprodukčné ústavy Foto-Fon, Unie, Václav Neubert, Minerva a firma IKO (Ignaz Kramer) z Nového Bohumína. Ako fotografi sa uvádzajú J. Ossko, F. Janatka a Alois Chytil. V roku 1931 Ossko zriadil hotel v Novom Smokovci a pohľadnice už nevydal.

V rokoch 1919–1923 vydávala tatranské fotopohľadnice najskôr v Trenčianskych Tepličiach a neskôr v Trenčíne firma „**Foto-Tatra**“, ktorej majiteľkou bola Maria Urbasiówna-Holoubková (1898–2004). Vyrábala ich sama v malých sériách, niektoré okrem nej fotil aj jej spoločník Cyril Kašpar, ktorý je na okraji pohľadníc označený monogramom KC.

Pražský kníhkupec **Alois Chytil** (1877–1949) pôsobil ako majiteľ bazáru so športovými potrebami od roku 1919 na Štrbskom Plese a v rokoch 1934–38 v Hornom Smokovci. Prvú sériu pohľadníc s reprodukciami tatranských obrazov Cínu Jelínka (1882–1961), Ota Bubeníčka (1871–1962) a Stanislava Feikla (1883–1933) vydal v roku 1919. Obsahovala 12 pohľadníc a kolorovanou kníhtlačou (chromotypia) ju vyhotovila tlačiareň Josefa B. Zápotočného v Rokycanoch. V roku 1921 vydal aj reprodukcie kresieb Otakara Štáfľa z prostredia Štrbského Plesa a Tatranskej Lomnice a v tom čase aj pohľadnice zo série „Tatranská květena-Tatraflora“. Boli vyrobené kolorovanou kníhtlačou (chromotypia, autochrom) v tlačiarni Unie Praha podľa obrazov Karla Vika (1883–1964). V roku 1920 vydal aj svoju prvú nečíslovanú sériu pohľadníc, ktoré boli na zadnej strane označené ako Dopisnice. V tejto sérii boli aj trojdielne panoramatické pohľadnice zhotovené širokouhlým objektívom. Časť týchto pohľadníc sa opakovala aj v číslovannej sérii z roku 1921 s reprintami v rokoch 1923, 1924 a 1925. Vyšlo tu 300 číslovaných pohľadníc. Boli zhotovené sivozelenou, modrou a hnedou hĺbkotlačou pražskou firmou Unie. Niektoré z nich Unie vytlačila technikou chromotypie v prirodzených farbách. Časť pohľadníc bola vydaná aj v prospech Podporného fondu Masarykovej liečebne pľúcne chorých železničných zamestnancov, pričom zobrazovali aj mimotatranské oblasti. Súčasťou série boli aj dvojdielne a trojdielne panoramatické pohľadnice. Na túto sériu nadväzovali po-

hľadnice vydané v roku 1930, zhotovené hĺbkotlačou už iba v zelenej farbe a bez udania výrobcu (taktiež Unie Praha). V rokoch 1926–1930 vydal Chytil postupne ďalších 5 sérií číslovaných aj nečíslovaných fotopohľadníc. Boli vyrobené v malých sériách a vyhotovil ich pravdepodobne sám Chytil. V rokoch 1933–34 vydal poslednú sériu fotopohľadníc, ktoré mali zväčšený rozmer $14,4 \times 10,2$ cm (tzv. Weltformat) a mali vrúbkovaný okraj. Na svojich pohľadniciach hlavne v prvom období zobrazil Alois Chytil Tatry takmer v celej šírke od Liptovských hôľ až po Javorinu. Celkovo vydal v 15 sériách viac ako 1500 druhov pohľadníc pričom vyše 90% z nich zobrazovalo krásy Tatier. Už v roku 1919 sa presadil aj ako fotograf, keď jeho tatranské snímky boli podkladom pre pohľadnice vydané Jánom Osskom a v roku 1920 podľa Chytilových záberov vydal pohľadnice aj Pracovní sbor sportovní a turistický v Prahe.

Spoločnosť s ručením obmedzeným **Kriváň**, bola založená v Bratislave v roku 1919 a zameriavala sa na predaj kníh, dennej tlače a miestopisných pohľadníc v predajných kioskoch železničných staníc. Pohľadnice z územia celého Slovenska a Podkarpatskej Rusi, pre ňu vyrábali iní špecializovaní výrobcovia. Prvú sériu tatranských pohľadníc (sivo tónovaná svetlotlač) vyrobil už v roku 1919 reprodukčný ústav Mórica Schulza z Prahy. V rokoch 1920–1921 spoločnosť vydala dve série pekných kolorovaných pohľadníc, jednu číslovanú, druhú nečíslovanú. Boli vyrobené svetlotlačou neznámym grafickým ústavom. Pohľadnice novšej – nečíslovanej série, majú biely okraj a ich reedícia vyšla aj v rokoch 1923–1925. V roku 1923 firma vydala 4 panoramatické kolorované pohľadnice podľa snímok Aloisa Vícha, ktoré však dobová tlač kritizovala. Prvé fotopohľadnice vydala spoločnosť v roku 1924. Dve číslované série vyrobila fotochemickou cestou pražská Minerva a firma IKO (Ignaz Kramer) z Bohumína. Ten istý výrobca v rokoch 1926–1928 zhotovil pre spoločnosť Kriváň aj ďalšie 4 série obsahujúce niekoľko stovák tatranských pohľadníc. Ten však zostal v anonymite a dá sa identifikovať iba podľa určitých charakteristických znakov na pretlačí. V rokoch 1926–1943 pre Kriváň vyrobila fotopohľadnice aj firma Bromografia z Lázní Sadská neďaleko Poděbrad (Česko). Spoločnosť Kriváň vydala tatranské pohľadnice aj pre nakladateľov Huga Dworaka z Popradu (1941), Gustáva Nedobrého zo Štrbského Plesa (1942–43) Jana Lampotu z Tatranskej Lomnice (1936), Sanatorium dr. Guhr (1936–1944) a fotografa Badóa (1936) z Tatranskej Polianky. V rokoch 1919–1948 spolu vydala 7 sérií tlačených pohľadníc a 13 sérií fotopohľadníc.

Prešovský vydavateľ **Samuel Földes** bol od roku 1907 nástupcom Alexandra Cattarina. Prevzal aj archív svojho predchodcu a preto určitá časť jeho pohľadníc je zo záberov ešte z prelomu 19. a 20. storočia. Vydával pohľadnice aj v rokoch 1920–1922. Vyšli mu dve číslované série (viac ako 300 druhov) vyrobené v neznámom grafickom ústave kolorovanom hĺbkotlačou (autotypia) na hladkom alebo drsnom kartóne. Ich výrobca je neznámy. V uvedenom období vydával (aj keď v menšej miere) pohľadnice aj z iných východoslovenských miest v čiernobielym, resp. jednofarebnom prevedení. V Prešove bol kníhkupcom maďarskej literatúry a v roku 1923 svoju firmu presťahoval do Komárna.

Podľa informácie v časopise *Turistik*, *Alpinismus*, *Wintersport* tu v roku 1924 vraj vydal ešte panoramatickú tatranskú pohľadnicu, čo sa ale nepodarilo overiť.

Móric Lichtig (1890–1943) bol v Prešove v rokoch 1922–1939 majiteľom najväčšieho vydavateľstva pohľadníc na Slovensku v medzivojnovom období. Jeho firma sa špecializovala na vydávanie pohľadníc vlastným nákladom aj na objednávku iných nakladateľov, ktorí sa takouto činnosťou nezaoberali systematicky. (napr. Jozef Gross, Gustáv Frank, Jozef Palencsár, Sanatorium dr. Guhr). Ďalej to bola veľkodistribúcia aj maloobchod s pohľadnicami, na ktorých zobrazil celé Slovensko aj bývalú Podkarpatskú Rus. Svoje prvé pohľadnice vydal na podklade množstva starších negatívov, ktoré získal od Ludovíta Divalda. Fotil sám a snímky na pohľadnice zhotovovali aj ďalší pracovníci jeho firmy. Jeho prvé pohľadnice boli kolorované svetlotlače, ktoré budili dojem akoby boli vydané pred rokom 1919 a ich kvalita bola slabšia. Podľa dobovej kritiky išlo vtedy o prekonaný druh pohľadníc, ktoré kupovali už len vojaci a slúžky. Od roku 1924 začal Lichtig vydávať fotopohľadnice, ktoré spočiatku (asi do roku 1927) aj sám vyrábali na fotopapieri vyrobenom vo Francúzsku. Preto označenie „Made in France“ na adresnej strane Lichtigových pohľadníc, zvädza mnohých k tomu, že ho pokladajú za francúzskeho producenta. Tlačené pohľadnice mu vyrábali hlavne firmy Bramagrafia a IKO. Lichtig vydal spolu asi 20000 druhov pohľadníc, z toho vyše 2000 tatranských, v približne 30 sériách. Boli to pohľadnice vyrobené svetlotlačou, ofsetom, hĺbkotlačou, kolorované, s lakovaným alebo laminovaným povrchom a veľké množstvo fotopohľadníc. Autori snímok nie sú uvedení, iba výnimočne sa na jeho pohľadniciach vyskytuje ako fotograf Michael Szabó, majiteľ ateliéru v Tatranskej Polianke. Lichtig vydal aj niekoľko viacdielných panoramatických pohľadníc a na začiatku svojej kariéry aj svetlotlačou zhotovenú kolorovanú pohľadnicu veľkých rozmerov, zobrazujúcu Štrbské pleso a jeho okolie. Lichtig sa stal obeťou holokaustu a zahynul v koncentračnom tábore Auschwitz-Birkenau. Veľké dielo, ktoré po sebe zanechal zostalo doteraz nedocenené, ako aj význam jeho osoby v dejinách fotografie a pohľadnicovej tvorby na Slovensku.

Vydavateľstvo **Turistik und Alpinismus** vzniklo v Kežmarku v roku 1920, ako dcérska spoločnosť budapeštianskej akciovej spoločnosti *Turistaság és Alpinizmus*. Na jeho čele stál všestranný turistický činovník Julius Andreas Hefty (1888–1957). Od svojho vzniku sa okrem vydávania regionálnej turistickej literatúry zameralo aj na produkciu pohľadníc z oblasti Spiša. V roku 1920 toto vydavateľstvo odkúpilo nepredané zásoby tatranských pohľadníc, ktoré v roku 1917 vydala v Spišskej Novej Vsi Gizella Schmidt. Išlo o 20 hĺbkotlačou zhotovených číslovaných pohľadníc (v hnedej, modrej a zelenej verzii) so zimnými zábermi, ktoré zobrazovali aj účastníkov lyžiarskych a horolezeckých kurzov rakúsko-uhorskej armády. Aj keď to nie je uvedené, autorom väčšiny snímok bol Dr. Michael Guhr. Na nepredaných pohľadniciach bola v roku 1920 zhotovená aj slovenská dotlač, boli označené novým distribútorom, no staré maďarské nápisy boli ponechané. Pretože boli dané do nového obehu 2 roky po štátoprávných zmenách,

1

1 Kriváň – ozubnicová železnica na Štrbské Pleso, 3. séria z roku 1920, kolorovaná svetlotlač, výrobca nezistený

2 Samuel Földes – pohľadnica z roku 1920, reedícia, kolorovaná hĺbkotlač, drsný kartón

37

2

československá verejnosť ich považovala za provokáciu. V roku 1921 vyšlo ďalších 42 pohľadníc v 4 sériách podľa starších perokresieb Dr. Tibora Csepicsányiho. Mnohé obrázky tu boli zverejnené po autorovej smrti po prvýkrát (zahynul na fronte v roku 1916). Na škodu pekného diela výrobcu pohľadníc Teodor Sauter zvolil nevhodný tenký sivohnedý kartón, aký používal aj na obálky časopisov z produkcie svojej tlačiarne. Vydavateľstvo v roku 1922 začalo používať nemecký názov Turistik und Alpinismus. V januári 1923 vydalo peknú sériu 75 pohľadníc a 5 dvojdielných panoramatických pohľadníc, ktoré boli zhotovené hĺbkotlačou v olivovozelenej, ocelovomodrej a hnedej farbe (výrobca nemecká firma Stangel). Číslované pohľadnice boli zhotovené na základe snímok vtedajších najlepších spišských a maďarských horolezcov a fotografov. Boli to G. Burián, Dr. T. Csepicsányi, J. Czákó, K. Fodor, A. Hensch, Dr. J. Komarnicki, T. Kregczy, J. Kuszmann ml., G. Reichart, D. Reichart ml., F. Schiller, A. Schürger, O. Schweickhart, E. Szász, R. Szász, Szilágyi, J. Vigyázó, A. Weiss, O. Zuber a A. Nagyová. V roku 1924 vyšli dve série hĺbkotlačou zhotovených pohľadníc (72+12 ks). Prvú vyrobila opäť známa firma Stengel z Drážďan a autormi snímok boli napr. E. Hruby a A. Wiegandt z Budapešti, I. Kramer z Nového Bohumína, K. Schwager z Ostravy, A. Hunfalvy zo Starého Smokovca a A. Schürger. Dve série (vždy po 24 kusov) dodalo na trh vydavateľstvo Turistik und Alpinismus aj v roku 1925. Obe boli vydané aj ako albumy, resp. leporelá vždy po 12 kusov pohľadníc. Jednu z týchto sérií vo farbách hnedej, zelenej, sivozelenej a sivej urobil hĺbkotlačou Karl Streer z Dubé neďaleko Českej Lípy. Táto séria pokračovala aj v rokoch 1926 a 1927 čiastočne v edícii Zipser Heimat (Spišská vlasť) s podrobnejším popisom obrázkov a ich autorom bol hlavne sám Karl Streer. Tieto pohľadnice boli zhotovené hĺbkotlačou na veľmi dobrej úrovni a boli vydané v roku 1926 aj ako album 10 pohľadníc (výroba Václav Neubert, Praha). Vydavateľstvo Turistik und Alpinismus vydalo prvé 2 série fotopohľadníc veľmi dobrej technickej úrovne v roku 1924. Bola to asi 200 kusová séria (výroba a foto K. Streer) s reedíciou v roku 1926 a séria 30 pohľadníc v zmenšenom rozmere (13,4 × 8,2 cm). Autorom 26 snímok bol M. Szabó z Tatranskej Polianky a 4 snímok F. Hallegger zo Šumperka, ktorý bol aj výrobcom tejto série. V roku 1925 to bolo 10 fotopohľadníc s inak zriedkavým zobrazením spišskonemeckého folklóru, ktoré nafotil M. Szabó. Ten bol aj hlavným autorom snímok ďalšej série z roku 1926 a poslednej najväčšej série pohľadníc (takmer 500 ks) vydavateľstva Turistik und Alpinismus z rokov 1926–1931 (výrobca Lumen Liptovský Mikuláš). Ako ďalší fotografi sa tu uplatnili aj Dr. Michael Guhr, Emil Morawetz a Alfréd Grósz – ten aj so zábermi z Pienin. Fotopohľadnice (spolu asi 6 sérií) pre vydavateľstvo Turistik und Alpinismus do roku 1931 vyrobili aj firmy IKO z Nového Bohumína a Tatra Fotoglob z Kežmarku. Vydavateľstvo Turistik und Alpinismus vydávalo iba pohľadnice z regiónu Vysokých Tatier, severného Spiša a Pienin (asi 700 druhov) a po roku 1931 už nevydalo žiadne pohľadnice. Vyvíjalo úzku spoluprácu s turistickým spolkom Karpathenverein, s ktorým malo tesné personálne prepojenia.

3

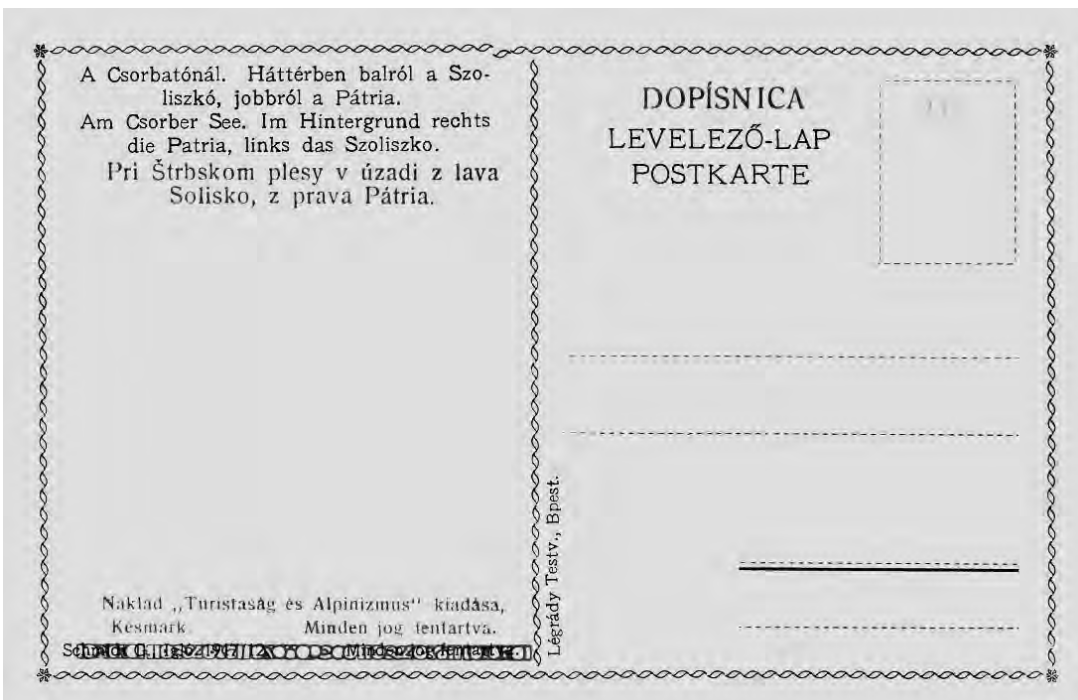

3 Turistik und alpinismus – pohľadnica Gizely Schmidt z roku 1917 bola v roku 1920 doplnená o slovenské texty a označená vydavateľstvom Turistik und Alpinismus. Zelená hĺbkotlač, výroba Bratia Légrády Budapešť

4 Turistik und alpinismus – reverz predchádzajúcej pohľadnice

39

4

Fotograf českého pôvodu **Karel Kuček** pôsobil pravdepodobne v levočskej vojenskej posádke. V rokoch 1924–1928 vydal viacero tatranských fotopohľadníc v malých sériách, ktoré boli vyrobené vlastnoručne a vo firme Lumen z Liptovského Mikuláša. Z územia Spiša a východného Slovenska vydal viac ako 300 druhov fotopohľadníc. Na svojich číslovaných pohľadniciach je označený na obrazovej strane len ako KUČEK. Iba ako fotograf sa podieľal aj na pohľadniciach iných nakladateľov.

Majiteľom fotografického umeleckého ústavu **Lumen** v Liptovskom Mikuláši bol Franz Schiebl. Jeho firma sa výraznou mierou podieľala na produkcii pohľadníc zo Slovenska a Podkarpatskej Rusi. V rokoch 1922–1941 F. Schiebl vyrobil približne 3500 druhov fotopohľadníc (ich číslovanie bolo jednotné pre všetky vyobrazené oblasti), z ktorých väčšinu vlastným nákladom aj vydal. Jeho prvá 12 kusová séria z Vysokých Tatier vyšla v roku 1923, v roku 1925 nasledovalo ďalších 24 tatranských fotopohľadníc, ktoré však spomedzi nemeckých vydavateľov kritika vtedy hodnotila ako najslabšie. Až do roku 1941 vydal asi 1000 druhov tatranských pohľadníc, väčšinou podľa vlastných snímok, pričom ich kvalita sa od roku 1926 výrazne zlepšila. Pre pohľadnice vydavateľstva Lumen bolo typické to, že popisy obrázkov boli vždy na prednej strane v dolnej časti pohľadnice. F. Schiebl vyrobil fotopohľadnice aj pre vydavateľstvo Turistik und Alpinismus (1926–1931), E. Hellera (1923), K. Kučeka (1924–1928), Družstvo Demänovských jaskýň (1933) a KČST – odbor Liptovský Mikuláš (1934–1941).

Český fotograf **Jan Lamplota** (1869–1942) pôsobil po vzniku Československa až do roku 1937 v Tatranskej Lomnici ako majiteľ ateliéru a obchodu s fotografickým materiálom. Od roku 1923 vydal približne 30 sérií pohľadníc s využitím výhradne svojich vlastných záberov. Išlo výlučne o fotopohľadnice, ktoré bromografickou cestou do roku 1931 aj sám vyrábali (tzv. pravé fotografie na fotopapieroch Leonar, Fotobrom a Aktinosa). Prvá séria z roku 1923 obsahovala viac ako 150 záberov, predovšetkým z východnej časti Tatier, Tatranskej Lomnice, Ždiaru a Javoriny. V roku 1931 predal svoju technológiu na hromadnú výrobu fotopohľadníc Františkovi Kusákovi z Vyškova (firma Fototypia Vyškov), lebo sám ju dostatočne nevyužil. Od roku 1932 jeho pohľadnice vyrábali firmy Minerva Praha, Fototypia Vyškov (1932–33), Triofot Sadská (1932) a Bromografia. V roku 1930 sa spolu s Emilom Morawetzom a Pavlom Csaplovicsom v Kežmarku podieľal na založení vydavateľstva a výrobne pohľadníc Tatra Fotoglob. Koncom 30. rokov mu pri práci pomáhal aj syn Ján, v povojnovom období známy tatranský umelecký fotograf – amatér. V roku 1938 jeho ateliér odkúpil Michael Szabó (foto Tizian) a predajňu fotografických potrieb Vladimír Košťál.

Podnik **Legionárska tržnice** v Tatranskej Lomnici vlastnil český obchodník Václav Sálus (1879–1955) a v rokoch 1923–1938 sa venoval aj vydávaniu pohľadníc. Do roku 1930 vydal 4 série tlačených pohľadníc a v rokoch 1927–1938 sedem sérií fotopohľadníc výlučne v profesionálnych reprodukčných ústavoch (tlačené – Unie Praha, Jan Zieglosser Praha a Bromografia Sadská, foto – Bromografia Sadská a Foto-Fon Praha). Prvú 16 ku-

sovú sériu pohľadníc v roku 1923 hĺbkotlačou vyrobila pražská Unie. Ďalšiu sériu 12 pohľadníc opäť hĺbkotlačou zhotovil v roku 1924 Jan Zieglosser z Prahy-Vinohradov. Obe série boli tónované do hnedá a neboli číslované. V roku 1925 vyšla reedícia týchto dvoch sérií, v ktorej boli aj ďalšie nové pohľadnice (spolu asi 50 kusov). Boli už číslované a hnedo, modro a zeleno tónovanou hĺbkotlačou ich vyhotovil umelecký reprodukčný ústav Unie z Prahy. Koncom 20. rokov tržnica vydala ešte ďalšiu modro tónovanú číslovanú sériu (asi 25 kusov) tatranských pohľadníc. Autorom väčšiny snímok bol miestny fotograf Jan Lamplota. Pod firmou Legionárska tržnice vydal Václav Sálus v rokoch 1923–1933 asi 400 tatranských pohľadníc v 11 sériách. Už od roku 1930 však vydával pohľadnice aj výlučne pod vlastným menom.

Český fotograf **Věkoslav Schubert** pôsobil v 1. polovici 20. rokov ako fotograf – živnostník vo svojom kiosku pri vodopádoch Studeného potoka, neskôr na chate Kamzík a od roku 1928 bol aj fotografom Športhotelu na Hrebienku. V rokoch 1924–1936 vlastným nákladom vydal aj sám vyrobil niekoľko pohľadníc tzv. pravých fotografií. Jeho zábery vtedy často uverejňoval aj časopis Krásy Slovenska.

Koncom roku 1923 prevzal **Géza Bányász** (1876–1948) v Starom Smokovci obchod po budapeštianskom obchodníkovi Teodorovi Kertészovi. Jeho predajňa bola vo vile Adria, ktorá stála v miestach dnešného parkoviska áut pod obchodným domom. Popri obchodovaní so športovými potrebami, odevami, obuvou, turistickou literatúrou a suvenírmi sa venoval aj vydávaniu pohľadníc. Túto činnosť v roku 1924 totiž prevzal od fotografa Hellera. Hoci je na svojich prvých pohľadniciach označený ako nástupca Teodora Kertésza, myslí sa tým činnosť jeho obchodu a nie aktivity vo vydávaní pohľadníc. Časť pohľadníc vydal na podklade vlastných snímok, ďalšie dodali iní fotografi, predovšetkým Michael Szabó a Dr. Karel Procházka. Výrobcom jeho prvých fotopohľadníc boli firma Lumen z Liptovského Mikuláša a Lichtig z Prešova. Sériu fotopohľadníc z roku 1925 pre neho vyrobila firma IKO z Nového Bohumína. Na sérii pohľadníc z roku 1926 bol naposledy označený aj ako nástupca T. Kertésza. Bányász býval v Novom Smokovci, kde si počasie tiež zriadil filiálku svojho obchodu a preto je na niektorých jeho pohľadniciach ako miesto vydania uvedený Nový Smokovec. V rokoch 1926–1928 jeho nákladom vyšlo 8 sérií pohľadníc zhotovených hĺbkotlačou vo farebných odtieňoch ocelovomodrá, modrá, hnedá a zelená. Niektoré z nich vyrobili firmy IKO Nový Bohumín a Litografia Praha. Veľmi pekné pohľadnice tzv. pravé fotografie vydala jeho nákladom firma IKO z Nového Bohumína v rokoch 1928–1934 (celkom 5 sérií), ktoré vyrobila Bromografia Sadská a v rokoch 1935–1936 u toho istého výrobcu mu pohľadnice vydala firma Lichtig z Prešova (najmenej 4 série). V roku 1943 mu 1 sériu pohľadníc vyrobila firma Grafo Čuda Holic. V rokoch 1936–1937 na náklad G. Bányásza vydala firma Lichtig 5 sérií pohľadníc zhotovených kníhtlačou, ktoré mali lakovaný povrch. Boli vyrobené Bromografiou Sadská. V niekoľkých sériách vydal na pohľadnici aj známú kresbu Starého Smokovca z Karlovho posedu od levočského učiteľa kreslenia Viliama Forbergera (1848–1928).

Od polovice 30. rokov pod firemnou značkou Bányász vydávali pohľadnice už synovia zakladateľa, vynikajúci tatranskí horolezci, lyžiar a členovia Karpatského spolku, Gejza ml. (1907–1953) a František ml. (1909). Bányászov podnik, ktorý zanikol v roku 1945 patril k vydavateľom výlučne tatranských pohľadníc a počas svojej existencie vydal najmenej 28 sérií (asi 280 druhov) pohľadníc.

Matica slovenská sa medzi vydavateľov tatranských pohľadníc zaradila v rokoch 1926–1927, kedy vydala 13 sérií národopisných pohľadníc (vždy po 10 kusov) zo zbierok svojho Národopisného odboru. Z nich niektoré obsahovali aj námety z podtatranských obcí Važec a Ždiar. V sérii č. V. a VI. vyšlo spolu 20 pohľadníc z Važca a jeho okolia a v sérii č. VIII, 10 pohľadníc zo Ždiaru. V tomto období, (pravdepodobne v roku 1928), vyšla edícia pohľadníc „Slovenské krajé“ v dvoch sériách, ktorá obsahovala spolu 20 kusov výlučne z prostredia Vysokých Tatier. V roku 1940 vyšlo 30 národopisných pohľadníc v sérii A 01 – A 03, vždy po 10 kusov. Bola to edícia „Ethnografia slovacá“ vyrobená kvalitnou modrou, hnedou a zelenou hĺbkotlačou vo zväčšenom rozmere (tzv. Weltformat). Motívy z Tatier obsahuje 5 druhov pohľadníc. Pohľadnice z tejto série sú zriedkavé. Všetky doteraz uvedené pohľadnice vydané Maticou slovenskou, boli zhotovené na základe fotozáberov národného umelca Karla Plicku (1894–1987) a sú po stránke umeleckej a dokumentačnej veľmi hodnotné. Menej známych je 6 farebných umeleckých pohľadníc z roku 1933, kde sú Tatry zastúpené reprodukciami olejomalby Gustáva Mallého (1879–1952) „Važec“ (s panorámou hrebeňa Vysokých Tatier). Tieto pohľadnice mali v roku 1940 pokračovať v sérii B 01, kde však bola vydaná iba jediná, s reprodukciami obrazu Petra J. Kerna (1881–1963) „Jarné ráno“. V roku 1946 vydala Matica slovenská 5 kusovú sériu žánrových pohľadníc v rámci akcie „Pomáhajme navráteným Slovákom“, s kresbami známych slovenských maliarov (Benka, Fulla, Makovický, Ondreička, Stašík), niekedy aj s tatranskými motívmi. Tie boli vyrobené v tlačiarňi Neografia. Matica slovenská od roku 1926 vydala 56 druhov fotopohľadníc a ďalších 5 tlačou vydaných pohľadníc s tatranskými zábermi Karla Plicku, ako aj ďalšie umelecké a žánrové pohľadnice s motívom Tatier. Výrobca fotopohľadníc nie je známy, kolorované pohľadnice s reprodukciami umeleckých diel z roku 1933 vytlačil matičný Kníhtlačiarsky účastinársky spolok, hĺbkotlačou zhotovenú sériu z roku 1940 spolok Nová kníhtlačiareň A. Nováka a pohľadnice z roku 1946 Neografia.

Známy tatranský fotograf, lyžiar a majiteľ fotoateliéru „Tizian“ v Tatranskej Polianke, Novom Smokovci a Tatranskej Lomnici **Michael Szabó** vydal v rokoch 1927–1937 najmenej 12 sérií tatranských fotopohľadníc. Sám vyrobil 7 sérií na fotopapieroch Mimoso, Wellington a Agfa. Niektoré fotopohľadnice z rokov 1933–1936 jeho nákladom vydala firma Lichtig z Prešova a vyrobili ich firma IKO (Ignaz Kramer Oderberg) a Bromografia Sadská.

Fotograf **Ladislav Petrovits** z Popradu-Spišskej Soboty vydal aj sám vyrobil 9 sérií fotopohľadníc, niektoré s popisnými vydavateľskými údajmi na ich obrazovej strane. Na viacerých ako producent nebol uvedený, no rozoznáme ich podľa charakteristického typu písma použitého pri popise obrázku. Aj keď fotil priamo v horskom prostredí, pre mnohé

5

5 Lumen – Studenopotocké kúpele,
fotopohľadnica, 1924, vlastná výroba

6 Jan Lamplota – chata na Skalnatom plese,
fotopohľadnica, 1931, vlastná výroba

43

6

Foto-1931 J. Lamplota - Tatry, Lomnica.

pohľadnice sú typické zábery hrebeňa Vysokých Tatier od podtatranských sídiel, najčastejšie od kúpeľov Kvetnica a Lučivná. Jeho pohľadnice mali dobrú profesionálnu úroveň a mávali niekedy vrúbkovaný okraj. V roku 1938 svoj ateliér premiestnil do severomoravskej Studénky, kde ešte vydal niekoľko pohľadníc Tatier. Pohľadnice vyrábal často na fotopapieri zn. Mimosa.

Pri vzniku kežmarského vydavateľstva a výrobné pohľadníc „**Tatra Fotoglob**“ stáli v roku 1930 fotografi Emil Moravetz a Paul Csaplovics (1893–1955) z Kežmarku a Jan Lamplota z Tatranskej Lomnice. Firma produkovala pohľadnice predovšetkým z východnej časti Vysokých Tatier a Belianskych Tatier. Do roku 1935 združenie vydalo viac ako 700 druhov číslovaných pohľadníc, z toho asi polovicu z oblasti Tatier. Ďalšie sú z ostatných lokalít Spiša (Pieniny, južný a stredný Spiš), ako aj z iných miest obývaných hlavne Maďarmi (Moldava nad Bodvou, Jelšava a pod.) Na pohľadniciach toto vydavateľstvo často nie je vyznačené, no rozoznáme ho aj podľa dvojjazyčného zvýrazneného slovensko-nemeckého nápisu „Vysoké Tatry – Hohe Tatra“ na ich adresnej strane a slovensko-nemeckého popisu zobrazenej lokality. Poradové číslo pohľadnice, ktoré bolo jednotné pre všetky lokality je vytlačené v ľavom dolnom rohu, niekedy aj rok vydania. Tatra Fotoglob začiatkom 30. rokov vyrobil tatranské pohľadnice aj pre Rudolfa Palencsára a Gustava Franka. V roku 1931 firma prevzala pohľadnicovú tvorbu aj od vydavateľstva Turistik und Alpinismus, ale pre rozpor jej majiteľov v polovici 30. rokov zanikla.

Pražský akademický maliar Otakar Štáfl (1884–1945) tvoril vo Vysokých Tatrách už pred 1. svetovou vojnou a opätovne v rokoch 1919–1920. Natrvalo sa tu usadil až v roku 1929, keď sa ako spolunájomca chaty pri Popradskom plese pripojil k chatárovi Václavovi Fiškovi (1899–1976). Ten dovtedy pôsobil ako hotelier a nájomca štátnych kúpeľov Herľany neďaleko Košíc. Štáfl sa na chate venoval hlavne umeleckej tvorbe a postupnej realizácii svojej myšlienky vybudovať v Tatrách symbolický cintorín, Fiška mal na starosti prevádzku a finančné záležitosti. Propagácii chaty slúžilo aj vydávanie pohľadníc, hlavne podľa snímok V. Fišku, ale aj R. Hampla a Dr. K. Procházku. Prvé fotopohľadnice v roku 1929 vydal ešte Fiška sám, no od roku 1930 už spolu so Štáfom. Spoločne vydali v reedícii aj pohľadnice s farebnými Štáflovými reprodukciami akvarelov, ktoré Štáfl po prvýkrát vydal spolu s Jaroslavom V. Ottom už v roku 1920. Vo svojej vydavateľskej činnosti vyvinuli **Fiška a Štáfl** spoločne pozoruhodnú aktivitu a vlastným nákladom do roku 1938 vydali asi 900 druhov tatranských pohľadníc v 18 sériách. Išlo o fotopohľadnice vyrobené u špeciálnych výrobcov (Grafo Čuda Holice, Bromografia Sadská, Foto-Fon Praha). Snímky zhotovil predovšetkým sám Fiška, ale aj R. Hampl a advokát z Hradca Králové Dr. Karel Procházka. Za zhoršujúcej sa politickej situácie opustil Štáfl Tatry koncom roku 1938. Fiška sa po krátkej prestávke ešte vo vojnových časoch na chatu opäť vrátil a pôsobil na nej až do roku 1948. Aj vtedy sa venoval vydávaniu pohľadníc.

Majiteľ obchodu so športovými potrebami v Liptovskom Mikuláši Ján Korman (1904–1993) vydal svoje prvé tatranské pohľadnice v roku 1931. Boli zhotovené vo firme

7

8

7 Fiška a štáfl – chata pod Rysmi,
fotopohľadnica
z roku 1936, foto Václav Fiška,
výroba Grafo Čuda Holice

8 Matica slovenská – séria B01
„Jarné ráno“, reprodukcia obrazu
Petra J. Kerna, kolorovaná
kníhtlač, 1940, výroba Nová
kníhtlačiareň, Martin

Bromografia Sadská. V roku 1932 zriadil svoj **Sport – bazár** v Tatranskej Lomnici a popri hlavnej činnosti sa ako amatérsky fotograf venoval aj vydávaniu pohľadníc. V Tatranskej Lomnici do roku 1948 vydal najmenej 16 sérií kvalitných fotopohľadníc, ktoré boli väčšinou vyrobené vo fotografickom ústave Grafo Čuda Holice, ale aj Bromografia Sadská. Menší počet pohľadníc zhotovil aj sám. Spolu vydal asi 500 druhov tatranských pohľadníc a až „vítazstvo robotníckej triedy“ ukončilo jeho vydavateľskú činnosť. Ján Korman bol až do pozdneho veku aktívnym fotografom, turistickým a lyžiarskym činovníkom.

Alexander Bresel z Popradu v roku 1930 prevzal po otcovi predajňu fotografických potrieb a fotoateliér. Sám bol aj aktívnym fotografom a vysokohorským turistom a táto jeho záľuba sa prejavila aj vo vydávaní tatranských pohľadníc. Prvá séria, ktorú aj sám vyrobil (boli to tzv. pravé fotografie) má popisy snímok uvedené na obrazovej strane, vydavateľské údaje sú na adresnej strane označené väčšinou len prostredníctvom pečiatky. Často sa vyskytujú panorámy Tatier od Popradu, ale aj zábery priamo z horského prostredia. Bresel si v roku 1934 založil filiálku aj v Starom Smokovci, ktorú prevzal po E. Dietzovi. Jedna séria jeho pohľadníc bola vyrobená rotačnou technikou vo veľkovýrobni Bromografia Sadská, v modrej a zelenej farbe s tirážou na adresnej strane. Všetky Breselove pohľadnice mali dobrú technickú úroveň a vydával ich do roku 1937. Už otec vydavateľa Alexander Bresel st. (1864–1930) sa podieľal na prvých tatranských pohľadniciach ako fotograf, keď v rokoch 1901–1902 boli niektoré jeho snímky podkladom pre produkciu veľkého nemeckého vydavateľa Franza Pietschmanna. Alexander Bresel st. však pohľadnice sám nikdy nevydával.

Banskobystrická spoločnosť s ručením obmedzeným **LUNA** vznikla v roku 1931. Pod názvom sa ukrýva skratka pre „Ludové kníhkupectvo a nakladateľstvo“. Spoločnosť sa zaoberala výrobou pohľadníc, predovšetkým na zákazku iných vydavateľov (Móryho hotely – 1934, Sanatorium dr. Guhr – 1936/1937, Slovakotour – 1946/1948, V. Košťial – 1947), veľkú časť vyrobenej produkcie ale vydala aj vlastným nákladom. Svoju editorskú činnosť zameriavala na územie celého Slovenska, výnimočne aj Moravy, podstatnú časť jej produkcie však predstavovali Vysoké Tatry. Išlo tu predovšetkým o fotopohľadnice zhotovené špeciálnou bromografickou tlačiarenskou technikou (tzv. kilometrová fotopohľadnica). Autori snímok sú uvedení zriedkavo, spomedzi tatranských sa spomínajú Jan Lamplota, Albert Hunfalvy, Vladimír Košťial a Gejza Bányász. Tento producent bol na trhu pohľadníc významným subjektom a v rokoch 1932–1948 vydal a vyrobil len z Tatier asi 16 sérií pohľadníc, prevažne dobrej kvality (približne 400 druhov).

Sanatorium dr. Guhr zohralo v cestovnom ruchu Vysokých Tatier významnú úlohu aj po smrti svojho zakladateľa MUDr. Michaela Guhra (1870–1933), ktorý zomrel na otravu krvi ako obeť svojho povolania. Pod vedením Guhrovho synovca Dr. Pavla Kunscha propagovalo krásy Vysokých Tatier aj produkciou pohľadníc, čím pokračovalo v záľube svojho zakladateľa. V rokoch 1934–1944 jeho nákladom vyšlo asi 10 sérií pohľadníc predovšetkým z Tatranskej Polianky a jej okolia. Výrobcami boli hlavne Bromo-

9

9 Foto „CENTRUM“ – lanovka pod Lomnickým štítom, ftopohľadnica z roku 1943, 6. séria, výrobca neznámy

10 Věkoslav Schubert – Sliezsky dom pri Velickom plese, ftopohľadnica, 1924, vlastná výroba

10

SLIEZSKÝ DŮM POD GERLACHEM
Schlesierthaus mit Gerlachspitze
VYSOKÉ TATRY, 1660 m. n. m. Foto-Schubert

11 Sport Bazár – Skalnaté pleso, lanovka na Lomnický štít, 11. séria z roku 1942, ftopohľadnica, hnedý odtieň výroba Grafo Čuda Holice

47

11

grafia Sadská (1934–1938) a Luna Banská Bystrica (1936–1937) a ich vydavateľmi firmy Kriváň a Lichtig. Posledné pohľadnice sanatória vyšli v roku 1944, čo už v zostrenej vojnovnej situácii bolo zriedkavosťou.

Majiteľom fotoateliéru, predajne a vydavateľstva pohľadníc **Foto „Centrum“** v Tatranskej Lomnici bol Vladimír Košťal (1912–2001). Predajňu s fotografickými potrebami odkúpil v roku 1937 od Jana Lamplotu. Ako vyučený fotograf sa hneď po svojom príchode do Tatier venoval aj krajinárskej fotografii a vydávaniu pohľadníc. Spočiatku ich aj sám vyrábal, neskôr boli výrobcami špecializované bromografické ústavy. Do roku 1948 vydal najmenej 8 sérií tatranských pohľadníc (približne 800 druhov), často iba pod označením Fotocentrum. Ich výrobcami hlavne po roku 1945 boli Luna Banská Bystrica, Fototypia Vyškov a Rotografie Praha. Košťal sa špecializoval na tatranské pohľadnice nielen ako vydavateľ, ale aj ako fotograf pre iných vydavateľov. Po roku 1948 pracoval ako umelecký fotograf – výtvarník a na vydávaní pohľadníc sa podieľal už len ako autor snímok. V neskorších rokoch zostavil aj niekoľko obrazových publikácií zo slovenských hôr.

V roku 1936 bola v Bratislave založená cestovná kancelária **Slovakotour**. V jednotlivých mestách Slovenska postupne zakladala svoje oblastné kancelárie – miestne zbory Slovakotouru. V roku 1945 ich bolo 42, v roku 1949 už 64. Propagácia cestovného ruchu bola okrem vydávania rôznych brožúr a prospektov realizovaná aj vydávaním pohľadníc, z ktorých podstatnú časť tvorili práve tatranské. Prvé série nákladom Slovakotouru vyšli v rokoch 1940–1943 a vyrobila ich firma Grafo Čuda Holice, ďalšie v rokoch 1946–1948. Pre Slovakotour vyrobili pohľadnice aj Luna Banská Bystrica (1946–1948) a Fototypia Vyškov (1946–1947). Vydavateľsky ich zabezpečila aj firma Kriváň z Bratislavy. Tu vyšla naposledy na pohľadnici niekoľkokrát u rôznych vydavateľov opakovaná kresba od levočského učiteľa kreslenia Viliama Forbergera (1848–1928), zobrazujúca Starý Smokovec začiatkom 20. storočia zo svahov Karlovho posedu. Cestovná kancelária Slovakotour vydala v rokoch 1940–1948 asi 1 500 tatranských fotopohľadníc. Ako autor snímok sa najčastejšie vyskytuje Vladimír Košťal (vtedy Košťál), menej Václav Fiška, Dr. Karel Procházka, Ján Korman, Kratochvíl a Bialiková. V roku 1952 bol zriadený n. p. Turista a Slovakotour zanikol.

Riaditeľstvo cestovného ruchu (RCR) v Bratislave vzniklo v roku 1939 pri Ministerstve hospodárstva Slovenského štátu pod vedením Jozefa V. Podolaya a od roku 1945 to bol národný podnik podliehajúci Poverenictvu pre priemysel a obchod. Táto organizácia zameraná na štátne riadenie a usmerňovanie rozvoja cestovného ruchu na Slovensku, v rokoch 1946–1949 vydala aj veľké množstvo miestopisných fotopohľadníc z celého Slovenska (celkom 6 sérií), z toho asi 500 druhov tatranských. Ich výrobcami boli hlavne Fototypia Vyškov, Bromografia Sadská a Rotografie z Prahy. Ako fotografi boli najčastejšie uvádzaní Vladimír Košťal, Milan Šaradin, Dunaj, Török a Bialiková.

Vydavateľstvo krásnej literatúry **Tatran** vzniklo ako účastinná spoločnosť v roku 1947. Aj keď bolo vo svojej edičnej činnosti zamerané hlavne na vydávanie knižných titu-

12

12 Tatran – grafická značka

13 Tatran – letecký pohľad na Nové Štrbské Pleso, fotopohľadnica z roku 1950, výrobca neznámy

14 Slovakotour – turistická nocľaháreň a informačná kancelária na Štrbskom Plese, fotopohľadnica z roku 1947, výroba Luna Banská Bystrica

13

49

14

lov, predsa sa od roku 1949 postupne zaradilo medzi najvýznamnejších vydavateľov pohľadníc na Slovensku, aj keď sa po roku 1948 v záujme unifikácie života počet vydavateľov značne znížil. Tatran vydával často duplikáty pohľadníc, ktoré už skôr, predovšetkým v rokoch 1946–1948 boli vydané inými vydavateľstvami (hlavne Slovakotour a Kriváň), a tak rôzne číselné kódy na reverze pohľadnice so zašifrovanými rokmi pôvodného vydania pohľadníc zvädzajú k tomu, ako by vydavateľstvo Tatran existovalo a dokonca aj vydávalo pohľadnice už pred rokom 1947. Z množstva asi 600 tatranských pohľadníc tohto vydavateľa v zbierke autora je len niekoľko s dátumami poštových pečiatok z roku 1950, najstaršie zo začiatku apríla. Keď však zarátame čas od ich výroby po expedíciu a predaj, môžeme ich vznik datovať rokom 1949. Boli to fotopohľadnice bez udania autorov snímok (často iba iniciálka Kor T.L. – Ján Korman Tatranská Lomnica), zato často s výrazným nápisom „Hory patria pracujúcim!“, čo bolo vtedajšie heslo „zludovenia“ turistiky. Tatran pokračoval vo vydávaní tatranských pohľadníc aj po roku 1950, no už dovedy ich vydal viac ako 2500 druhov.

Družstvo slovenských výtvarných umelcov **Tvar** založili v Bratislave v roku 1949. Vo svojej činnosti sa zameriavalo predovšetkým na slovenské výtvarné umenie. Prírodné krásy Slovenska propagovalo aj vydávaním umeleckých a miestopisných pohľadníc. V roku 1949 v menšom množstve vydalo aj niekoľko pohľadníc s tatranskou tematikou. Boli zhotovené hĺbkotlačou a vyšli pri príležitosti 5. výročia SNP. 10.2.1950 boli dané do obehu propagačné pohľadnice s vytlačenou poštovou známkou. Neboli to pohľadnice v pravom zmysle, ale poštové ceniny (vo filatelistickom ponímaní ceniny), ktoré vydala Československá pošta v spolupráci s vydavateľstvom Tatran. Bolo ich 32 (ev. č. 33–64), z ktorých 7 zobrazovalo tatranské motívy (ev. č. 33–39). Boli hnedej farby a na tenkom kartóne ich hĺbkotlačou vyrobila Státní tiskárna Praha. Predávali sa aj ako súbor. Produkcia fotopohľadníc družstva Tvar sa naplno rozbehla až od roku 1952, kedy sa na Slovensku zaradilo medzi ich popredných vydavateľov.

PRODUCENTI POHLADNÍC TATIER Z ÚZEMIA SLOVENSKA DO ROKU 1918

Balkányi Simon	1901	Krompachy
Bárdos & Bresel	1916–1918	Poprad
Benigny Ede	1895–1896	Poprad
Bergh Géza	1898–1910	Matejovce
Blayer Bernát	1913–1918	Stará Lubovňa
Braun Fülöp	1912	Levoča
Cattarino Sándor	1899–1907	Prešov
Csetényi Emil	1897	Spišská Nová Ves
Demitter Gusztáv	1899–1900	Lubica
Divald Adolf	1899–1908	Bardejov
Divald Lajos	1894–1918	Prešov

Fejes Bertalan	1904–1907	Spišská Belá
Felvidéki Magyarság (Geró Henrik)	1911	Vrútky
Filla Ede	1910	Štrbské Pleso
Földes Samu	1907–1918	Prešov
Frank Gustav	1912–1913	Stará Ľubovňa
Fuchs Berta	1914–1918	Poprad
Fuchs Gyula	1903–1914	Poprad
Galló Ede	1908	Poprad
Genersich Josef	1902	Spišská Sobota
Geruska Pál	1894–1902	Poprad
Gréb János	1896–1902	Poprad
Greisiger János	1897–1900	Spišská Belá
Gretzmacher Árpád	1913–1917	Spišská Belá
Grün Irma	1914	Kežmarok
Guhr Michael	1915	Tatranská Polianka
Hensch Ede fia (Hensch László)	1898–1909	Spišská Sobota
Ivkov	1911	Starý Smokovec
Kazsimir Kornel	1912	Spišská Sobota
Kertész Tódor	1893–1917	Budapest – Nový Smokovec
Késmárki szövögyár	1900	Kežmarok
Kirner Karl	1915	Spišská Sobota
Klimáček Alexander	1912	Ružomberok
Kottás (Britz) Berta	1903–1909	Spišská Belá
Krompecher E.M. fiai (Ernst Krompecher)	1902–1910	Veľká
Kuzmann Gyula	1897–1918	Tatranská Lomnica
Matejka Vilmos	1903	Poprad
Matejka Vincze	1910–1912	Poprad
Matz Gusztáv	1900–1902	Spišská Nová Ves
Matz Anna	1902–1910	Spišská Nová Ves
Maurer Adolf	1898–1908	Košice
Molitor Otto	1907	Ľubica
Moravetz Emil	1910–1913	Poprad
Móry szálló igazgatósága (Móry Károly)	1905–1907	Nové Štrbské Pleso
Müller Zsuzsanna	1898–1900	Spišská Belá
Palota szálló	1906	Tatranská Lomnica
Payer Gustav	1902–1910	Poprad
Polnisch Aladár	1914	Vyšné Hágy

Quirsfeld János	1905–1917	Štrbské Pleso – Košice – Tatranská polianka
Reichart Dezső	1913–1918	Tatranský Domov
Reiner Nicolaus	1899–1918	Kežmarok
Rothschild Márk	1896	Liptovský Hrádok
Sauter Paul	1900	Kežmarok
Schmidt Emil	1913–1918	Kežmarok
Schmidt Gizella	1910–1917	Spišská Nová Ves
Schmidt Róbert Karl	1900–1908	Kežmarok
Sima Antal	1904–1907	Studenopotocké kúpele
Sima Pál	1905	Spišská Nová Ves
Sochán Pavol	1899–1914	Martin
Stehr Dávid	1914	Prešov
Steinhardt Vilmos	1910	Poprad
Strompf S.A. (Oszkár Strompf)	1912–1917	Poprad
Szankovszky Miksa	1912–1917	Podolíneč
Tátra Lomnicz Fördőigazgatóság (Lang Arpád)	1914	Tatranská Lomnica
Temkovitz J.F.	1908	Poprad
Teschler Kálman	1910	Poprad
Wein Karl	1910	Kežmarok
Weisz Oszkár	1912	Spišská Sobota
Wertheim Zsigmond	1906	Trenčianske Teplice
Wiesner Josef Felix	1899–1904	Kežmarok
Wlaszlovits Gusztáv	1896–1917	Štós

PRODUCENTI POHLADNÍC TATIER NA SLOVENSKU V ROKOCH 1919–1950

Adler G.	1920	Liptovský Mikuláš
Badó	1935–38	Tatranská Polianka
Bányász Géza	1924–43	Starý Smokovec
Bárdos Viliam	1925	Poprad
Bazár „Mrázkúv“		Horný Smokovec
Bednárová A.	1945	Poprad
Boltižiár Ján	1929–39	Liptovská Ondrašová
bratia Rázusovci	1936	Liptovský Mikuláš
Bresel Alexander	1932–37	Poprad, Starý Smokovec
Bulyovszky Ján	1928–30	Banská Bystrica
Cagašik Rudolf	1928–30	Dolný Smokovec

Československý pensionát	1930	Starý Smokovec
Dietz Emil	1926–32	Starý Smokovec–Nový Smokovec
Dispensaire	1920	Liptovský Mikuláš
DKFE (Divald Lajos)	1919–22	Prešov
Doránsky Vendelín	1923	Trstená
Družstvo Demänovských jaskýň	1933	Liptovský Mikuláš
Dvorský František	1930	Poprad
Dworak Hugo	1929–41	Poprad
Dworak & Soóváry	1922–1928	Poprad
Felkel Alexander	1930–32	Starý Smokovec
Fiška a Štáfl	1930–38	Popradské Pleso
Fiška Václav	1929–48	Popradské Pleso
Foto Sport	1930	Starý Smokovec
Foto Tatra	1925	Kežmarok
Foto Tatra	1933–37	Nový Smokovec
Foto Tatra	1919–23	Trenčianske Teplice, Trenčín
Földes Samuel	1920–24	Prešov, Komárno
Fuchs Berta	1919–1925	Poprad
Frank Gustáv	1923–35	Kežmarské Žľaby
Fyman František	1932–38	Tatranská Kotlina
Gretzmacher Augustín	1923	Spišská Belá
Gretzmacher Gejza	1928–30	Spišská Belá
Gross Jozef	1929–35	Liptovský Hrádok
Hamalčík František	1929–30	Horný Smokovec
Harich Ján	1946	Pribilina
Hegedüs Michal	1920–35	Liptovský Mikuláš
Heller Ernest	1923–24	Hrebienok
Hermes	1930	Košice
Hlavný sklad tabaku	1921	Kežmarok
Hlavný sklad tabaku	1922	Liptovský Mikuláš
Holzmann Július	1932–38	Horný Smokovec
Holub Jozef	1924–1928	Poprad
Hotel Móry	1920–38	Nové Štrbské Pleso
Hunfalvy Albert	1924–33	Starý Smokovec
Chytil Alois	1919–34	Štrbské Pleso
Chytilová Julie	1934–35	Štrbské Pleso
Jurecký Ladislav	1932–35	Tatranská Lesná
Kacián a Mašlonka	1946–47	Téryho chata
Károlyi Rudolf	1921–28	Kežmarok

Kertész Teodor	1920–22	Starý Smokovec
Kleinberger Šimon a syn	1930	Spišská Belá
Klimeš František	1922	Liptovský Mikuláš
OKČST* Dolný Kubín	1924–38	Dolný Kubín
OKČST Liptovský Hrádok	1925	Liptovský Hrádok
OKČST Liptovský Mikuláš	1934–37	Liptovský Mikuláš
OKČST Poprad	1927	Poprad
OKSTL** Liptovský Mikuláš	1946–48	Liptovský Mikuláš
OKSTL Dolný Kubín	1940	Dolný Kubín
Knižtlačiarsky účastinársky spolok	1930–40	Liptovský Mikuláš
Konsumgenossenschaft	1922	Veľká Lomnica
Kopasz Eugen	1925–27	Levoča
Korman Ján	1931–48	Liptovský Mikuláš, Tatranská Lomnica
Kostelníček Štefan	1928–45	Košice, Poprad
Košťál Jaroslav	1935	Oravice
Košťal Vladimír	1937–48	Tatranská Lomnica
Kováts Jolana	1921–35	Kežmarok
Kriváň	1919–48	Bratislava
Krusch Paula	1919	Tatranská Javorina
Křížek	1921	Pohorelá
Kuček Karel	1923–28	Levoča
Kugler a Klimo	1921–25	Liptovský Hrádok
Kustra Július	1920–22	Košice
Kuzmann Julius	1920–40	Tatranská Lomnica
Laluch Ferdinand	1931–32	Tatranské Matliare
Lamplota Ján	1923–38	Tatranská Lomnica
Langer Jozef	1925–1929	Poprad
Legionárska tržnica	1923–33	Tatranská Lomnica
Lengyel František	1932–36	Kežmarok
Lev	1922	Ružomberok
Lichtig Móric	1922–39	Prešov
Luczy Gustáv Alexander	1934	Poprad
Lumen	1923–41	Liptovský Mikuláš
Luna	1932–48	Banská Bystrica
Matica slovenská	1926–46	Martin
Mašlonka František	1936	Tatranské Matliare
Matoušek Adolf	1924	Tatranské Matliare
Mestská sporiteľňa pražská	1922	Spišská Nová Ves

Milan Jozef	1922	Lubica
Nádej	1940–42	Nový Smokovec
Nagy Emil	po 1936	Nový Smokovec
Nedobry Gustáv	1937–46	Štrbské Pleso
Neografia	1946–49	Martin
Nová kníhtlačiaren	1940	Martin
Občianska beseda	1925	Bobrovec
Odehnal F.	1932–33	Poprad
Ondrejčák Jozef a Mnohel Štefan	1921	Poprad
Ondřich Josef	1922–24	Tatranská Kotlina
Opatrný Ján	1930	Horný Smokovec
Ossko Ján	1919–30	Štrbské Pleso
Palace sanatorium	1925–32	Nový Smokovec
Palencsár Jozef	1929–30	Tatranské Matliare
Palencsár Rudolf	1924–32	Kežmarok
Penzión Alfa	1935–37	Nový Smokovec
Penzión Bělín	1934	Tatranská Lomnica
Penzión Carpathia	1928–47	Tatranská Lesná
Penzión Dagmar	po 1931	Horný Smokovec
Penzión Marta	pred 1934	Horný Smokovec
Penzión Štôla	1936	Štôla
Penzión Slovan	1934	Tatranská Lesná
Penzión Vesna	1936	Nový Smokovec
Penzión vila Božena	1935	Tatranská Lomnica
Penzión Vlasta	1928–38	Horný Smokovec
Petrovits Ladislav	1928–38	Spišská Sobota
Pikovaský Ján	1933–37	Poprad
Plachý a Beran	1929	Poprad
Pohl Oskar	1923	Kežmarok
Pollyak Ludovít	1928–43	Podolíne
Polnisch Aladár	1920	Vyšné Hágy
Potravné družstvo	1922–26	Vážec
Reiner Nicolaus	1922–29	Kežmarok
ROH	1949	Bratislava
RCR	1946–49	Bratislava
Riaditeľstvo kúpeľov	1928–32	Starý Smokovec
Riaditeľstvo kúpeľov	1947	Starý Smokovec
Robotnícka sociálna poisťovňa	1942	Bratislava
Rod	1925	Ružomberok

Rothschild Márk	1919	Liptovský Hrádok
Rottmann Alexander	1936	Podspády
Řepa Václav	1930	chata Kamzík
Sálus Václav		Tatranská Lomnica
Salva M. a spol.	1922	Liptovský Hrádok
Sanatórium dr. Guhr	1934–44	Tatranská Polianka
Sanatorium dr. Müller	1920–25	Mlynčeky
Sanatórium Palace	1930	Nový Smokovec
Sanatórium pre ženy a deti	1927	Lučivná
Sándor Gejza	1920–23	Spišská Belá
Schmidt Emil	1919–24	Kežmarok
Scholtz Ladislav	1936–37	Horný Smokovec
Schubert Věkoslav	1924–36	Hrebienok, chata Kamzík
Sixta Václav a syn	1919	Bratislava
Slovakotour	1940–48	Bratislava
Slovakotour – zbor Trstená	1942–46	Trstená
Slovenská Grafia	1942–49	Bratislava
Slovenská tlačová agentúra	1919–20	Bratislava
Spolok sv. Vojtecha		Trnava
Starý	1922	Liptovský Mikuláš
Szabó Michael	1927–37	Tatranská Polianka, Nový Smokovec, Tatranská Lomnica
Székely Adolf	1922	Prešov
Šrobár Štefan	1939–44	Bratislava
Štangler Antonín	1922–23	Košice
Švajková A.	1941	Svit
Taraj Juraj	1933	Oravský Podzámok
Tardík Július	1934	chata pri Šalviovom prameni
Tatra Bazár Zinsler	1935–36	Kežmarok
Tatra Fotoglob	1930–35	Kežmarok
Tatran	1949–50	Bratislava
TEVD***	1924	Poprad
Tranoscius	1919–41	Liptovský Mikuláš
Trávníček Oldřich	1931–38	Žilina, Kežmarok
Turistik und Alpinismus	1920–31	Kežmarok
Tvar	1949–50	Bratislava
Universum	1939	Bratislava
Ústredie sociálnej poisťovne	1940	Bratislava

Valášek Karel	1923–31	Sliezsky dom, chata Kamzík
Vojenský liečebný ústav	1925	Tatranské Matliare
Wehter S.	1925–28	Starý Smokovec
Wiesner Josef Felix	1921	Kežmarok
WIKO	1947	Košice
YWCA	1928–38	Liptovský Hrádok
Zdravá generácia	1938	Bratislava
Zemský spolok pečlivosti o hluchonemých	1924	Bratislava
Zemský sväz pre cudzinecký ruch	1924	Bratislava
Zelený Ctibor	1926–1932	Tatranská Kotlina

* OKČST – Odbor Klubu československých turistov

** OKSTL – Odbor Klubu slovenských turistov a lyžiarov

*** TEVD – Tatranská elektrická vicinálna dráha

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Balázs Károly, *Régi Tátrai képeslapok: Kiadók, nyomdák, illusztrátorok, fényképészek és témák 1 térképpel és 50 illusztrációval*. Budapest: [Notesz+K Kft.], 1992, 79 s.

Beneš František, *Příručka pro sběratele pohlednic*. Praha 2004, 84 s.

Cintulová Erika, *Fotoateliéry v Kežmarku*. Kežmarok 2000, 20 s.

Fotografia tatranského regiónu. Kežmarok 2006, 144 s.

Gajewski Kazimierz a kol., *Leksykon polskich i słowackich fotografów tatrzańskich i zakładów fotograficznych w Tatrach, na Podhalu, Orawie, Spiszu i Liptowie do roku 1939: Lexikón tatranských fotografov a fotoateliérov na území Poľska a Slovenska: v Tatrách, na Podhalí, Orave, Spiši a Liptove do roku 1939*. Nowy Targ 2011, 399 s.

Gašpar Ján, *Divaldovci ako fotografi Tatier* (1.) In: *Tatry*, roč. 36, 1997, č. 5, s. 22–23.

Gašpar Ján, *Divaldovci ako fotografi Tatier* (2.) In: *Tatry*, roč. 36, 1997, č. 6, s. 25–27.

Gašpar Ján, *Grafické značky ako prostriedok identifikácie pohľadníc*. In: *Katalóg: 2. Mestská filatelisticko-filokartistická výstava, Košice, 5.–31.5.2001*. Košice 2001, s. 26–31.

Gašpar Ján, *História tatranských pohľadníc 1888–1950*, Košice 2000. Rukopis.

Gašpar Ján, *Z histórie tatranských pohľadníc*. In: *Katalóg: 3. Mestská filatelisticko-filokartistická výstava: Košice 3.–31.5.2002*. Košice 2002, s. 20–22.

Gašpar Ján, *Predstavili mesto Poprad svetu...* In: Gašpar Ján, Mačura Rastislav, Žiška Dušan. *Poprad: História mesta na starých pohľadniciach: History of the town on old postcars 1256–2006*. Poprad 2006, s. 240–242.

Gašpar Ján, *Producenti pohľadníc mesta Poprad (nakladatelia, vydavatelia, výrobcovia)*. In: Gašpar Ján, Mačura Rastislav, Žiška Dušan. *Poprad: História mesta na starých pohľadniciach: History of the town on old postcars 1256–2006*. Poprad 2006.

- Gašpar Ján, *Tatry: Staré pohľadnice rozprávajú: Świadectwo dawnych widokówek*. Poprad 2002, 263 s.
- Gombos Gyula, *Po drugiej stronie Tatr*. In: *Aksjomatyka karty pocztowej II*. Paweł Banaś (red). Wrocław 2004, s. 97–107. (Acta Universitatis Wratislaviensis, No. 2377, Prace Kulturoznawcze VIII).
- Hille Horst, *Ansichtskarten sammeln*. Schwalmtal 1993, 103 s.
- Karpaš Roman, *Pohlednice: Historie lístků, které zmenšily svět*. Liberec 2005, 208 s.
- Rosová Dana, *Fotografia na Spiši 1858–1956: fotoateliéry, amatéri*. Spišská Nová Ves 2006, 113 s.
- Weidmann Dieter, *Postkarten: von der Ansichtskarte bis zur Künstlerkarte*. München–Berlin 1996, 140 s.

STRESZCZENIE

Widokówki o tematyce tatrzańskiej pochodzące z południowej strony gór (Królestwo Węgier) aż do rozpadu monarchii w roku 1918 były publikowane niemal wyłącznie przez twórców spoza Słowacji – wydawców, redaktorów i producentów. Chociaż pojawiały się na terytorium dzisiejszej Słowacji, większość ich twórców to ludzie węgierskiego, żydowskiego i niemieckiego pochodzenia.

Wykazano, że na terenie Słowacji od roku 1888 do roku 1918 istniało 71 wydawnictw publikujących tatrzańskie widokówki, przy czym tylko dwa z nich można uważać za słowackie. Po południowej stronie Tatr nad widokówkami pracowali producenci z dolnych Węgier i austriackiej części monarchii (Czechy, Śląsk, Galicja), ale również z Niemiec, Chorwacji, Anglii czy USA.

Według dotychczasowych badań w latach 1919–1950 nad produkcją widokówek z Tatrami Zachodnimi, Wysokimi i Bielskimi pracowało co najmniej 175 wydawców, redaktorów i producentów z różnych regionów Słowacji, a oprócz nich kilku wydawców z Czech, Niemiec, Węgier i byłej Rusi Podkarpackiej. W produkcji kart uczestniczyło także 144 zidentyfikowanych fotografów.

W artykule wymieniona jest lista wszystkich znanych wydawców działających na terenie Słowacji do roku 1950.